

Verneområdestyret
Setesdal Vesthei,
Ryfylkeheiane og
Frafjordheiane

Postadresse
Postboks 504
4804 ARENDAL

Besøksadresse
Kommunehuset, 4440 Tonstad

Kontakt
Sentralbord: +47 37 01 75 00
Direkte: +47 38 17 62 03
fmavgso@statsforvalteren.no
www.svr.no

Mariann og Jan Erik Uglehus Andersen
Bakhei 4
4708 VENNESLA

Saksbehandler Guro Sødergren

Vår ref. 2019/8762-0 432.2

Deres ref.

Dato 25.03.2021

Søknad om oppreisning av kulturhistorisk bygg i Setesdal Vesthei og Ryfylkeheiane landskapsvernområde, Signesdalen i Åseral kommune

Viser til søknad om oppreisning av kulturhistorisk bygg i Setesdal Vesthei og Ryfylkeheiane landskapsvernområde, Signesdalen i Åseral kommune.

Saken er styrebehandlet og forvalers innstilling ble enstemmig vedtatt. Vedlagt ligger utdrag fra møteprotokoll 8.mars 2021.

Vedtaket kan påklagast til Miljødirektoratet. Klaga skal sendast til verneområdestyret for vidare handsaming. Klagefristen er 3 veker frå mottak av vedtaket. Alle partar med klagerett har rett til innsyn i saksdokumenta. Skrifteleg klage skal sendast til Verneområdestyret for SVR Pb. 504 Stoa, 4804 ARENDAL. Oppgi kva for eit vedtak det vert klaga på, dei endringane klagar ynskjer og grunngjeving for klaga. Dersom det vert klaga så seint at det kan vere tvil om det er klaga i rett tid, må det opplysast når brevet kom fram.

Med hilsen

Guro Sødergren
Verneområdeforvalter SVR

Etter våre rutiner er dette brevet godkjent og sendt uten underskrift

Kopi til:
Statsforvalteren i Agder
Åseral kommune

Postboks 504 4804 ARENDAL
Gardsvegen 68 4540 ÅSERAL

Arkivsaksnr: 2019/8762-0

Saksbehandler: Guro Sødergren

Dato: 22.02.2021

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret for SVR	5/21	08.03.2021

Søknad om dispensasjon til istandsetting av kulturhistorisk bygg i Setesdal Vesthei og Ryfylkeheiane landskapsvernområde, Signesdalen i Åseral kommune

Forvalters innstilling

I medhold av forskrift om vern av Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane kap IV pkt.1.1 avslår verneområdestyret for Setesdal- Vesthei, Ryfylkeheiane og Frافjordheiane landskapsvernområde søknad fra Jan Erik Andersen og Mariann Uglehus Andersen om oppreisning/gjenoppbygging av kulturhistorisk bygg i Signesdalen (gnr/bnr 6/21) i Åseral kommune.

Verneområdestyret legger vekt på at bygningen som søkes oppført har en annen utforming, konstruksjon og planlagt bruk enn tidligere bygning på stedet. Omsøkte bygning vurderes heller ikke å kunne defineres som bygning tilhørende tradisjonelt bygningsmiljø i stølsgrender, jamfør verneforskrifta kap. IV pkt. 1.3.b. Søknaden støttes ikke av retningslinjene i forvaltningsplanen for oppføring av nye driftshusvære. Det er ikke aktivt landbruksdrift på bruket og storleiken på eiendommen er under 3000 dekar. Søker har tidligere fått avslag på bygging av nytt driftshusvær på eiendommen på dette grunnlaget . Til grunn for avslaget legges det også vekt på lokalisering nær hekkelokalitet for rødlista rovfugl.

Verneområdestyret viser også til prinsippsak (ST 48/20) der verneområdestyret satte vilkår for istandsetting av gamle hellere av kulturhistorisk verdi i verneområdene for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frافjordheiane. Det som er omsøkt oppfyller ikke vilkår om:

- Utforming, materialbruk og byggeteknikk som skal være autentisk fra den tiden helleren/ kulturminne var i bruk.
- Etter restaurering skal helleren stå åpen for allmenheten.
- Det skal foreligge en plan for tiltaket som skal utarbeides sammen med kulturminnesstyremakta.

Saksprotokoll i Verneområdestyret for SVR - 08.03.2021

Behandling i møte:

Enstemmig vedtatt i tråd med forvalters innstilling.

Saksopplysninger

Sakshistorikk

Viser til søknad fra oktober 2019. Jan Erik Andersen og Mariann Uglehus Andersen søkte da første gang forvaltningsmyndigheten for Setesdal Vesthei og Ryfylkeheiane landskapsvernområde om dispensasjon til å sette i stand et gammelt kulturminne.

Søknaden ble behandlet i verneområdestyre for SVR den 13.12.2019 (ST 41/19). Saken ble utsatt med bakgrunn i at verneområdestyret først vil behandle en prinsippsak om istandsetting av gamle hellere av kulturhistorisk verdi i verneområdene.

Prinsippsaken ble behandlet i verneområdestyret den 2.12.20 (ST 48/20):

Verneområdestyret kan med hjemmel i naturmangfoldloven § 48 gi tiltakshavere dispensasjon til restaurering av hellere. Tiltaket må ikke være i strid med verneverdier eller verneformål, dette må være en forutsetning for å kunne gi dispensasjon. Plassering av tiltaket vil bli lagt stor vekt på i en slik vurdering.

Ved eventuell dispensasjon ligger disse vilkårene til grunn:

- Utforming, materialbruk og byggeteknikk skal være autentisk fra den tiden helleren/kulturminne var i bruk.*
- Etter restaurering skal helleren stå åpen slik at allmenheten får tilgang.*
- Det skal foreligge en plan for tiltaket som skal utarbeides sammen med kulturminnesstyremakta*

Jf. forvaltningsplan for SVR skal kulturminnestyringsmakta ha søknader på høring når de omfatter bygninger som er med i SEFRAK registeret (landsdekkende register over eldre bygninger og andre kulturminner).

Søknaden ble sendt på høring til Villreinnemda i Setesdalsområdet, daværende Fylkesmannen i Agder og Vest- Agder Fylkeskommune (fylkeskonservator) per epost datert 23 oktober 2019. Villreinnemda, Vest- Agder Fylkeskommune og Fylkesmannen i Agder kom med følgende uttalelser:

Oppsummert høring fra Fylkesmannen i Agder:

Gjenoppbyggingen av helleren kan ha kulturhistorisk verdi. Dette er opp til fylkeskonservator og vurdere. Hvis hovedhensikten med gjenoppbygging er tilbakeføring av et kulturminne og bruken av helleren ikke vil medføre nevneverdig forstyrrelse av villrein, kan ikke Fylkesmannen se at det er vektige grunner som taler for at tiltaket ikke kan innvilges.

Oppsummert høring fra Fylkeskonservator (Vest- Agder Fylkeskommune):

Heiene i Agder og bruken av leger og hellere har en lang tradisjon. Allerede i steinalderen ble helleren tatt i bruk som overnattingssteder under jaktekspedisjoner. Bruken av området til beite i nyere tid er en viktig del av vår nære historie – og en heller med en restaurert trevegg vil ha en kulturhistorisk opplevelsesverdi.

Oppsummert høring fra Villreinnemda i Setesdalsområde:

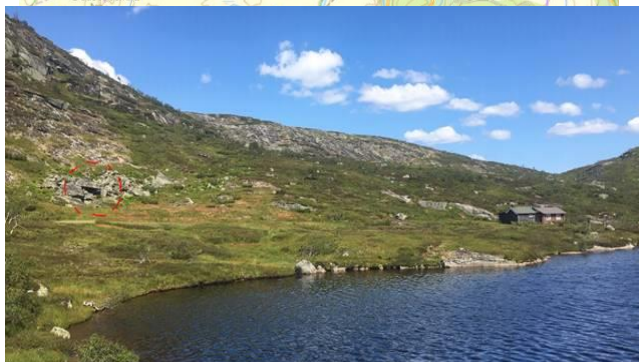
Av søknaden går det fram at ein ønskjer å bygge det opp så tilnærma likt dei gamle bilda ein har frå staden. Nemnda kan ikkje sjå at det er vedlagt noko byggeteikning, men det blir opplyst at helleren er planlagt oppbygd med ospekledning med tjærepapp for vindtetting, 5 cm tykk isolasjon og trepanel inne, samt stålpipes for oppvarming med pottébrenner. Slik me ser det er dette noko anna enn ein restaurert levegg med autentiske trekonstruksjonar. Villreinnemnda vil derfor rå i frå at ein gir løyve til oppbygging slik det blir søkt om.

Bakgrunn for søknad

Kulturminnet er en gammel heller som har vært brukt i sammenheng med jakt og leigegjetinga et stykke ut på 1900 tallet. Søker ønsker å istandsette denne slik de mener helleren en gang har sett ut da det ble satt opp plank for å tette helleren til bruk under jakt. Kulturminnet er registrert i Riksantikvarens kulturminneregister; Askeladden og har ID:110313. Kulturminner som er eldre enn 1537 er fredet etter kulturminneloven. Status i Askeladden (kulturminnesøk.no) er "ikke fredet".

Punkt i kart viser hvor helleren i Signesdalen ligger.

Helleren til venstre i bildet markert med rød stippet linje (hytta til høyre er ikke tilknyttet søkers eiendom).

Helleren slik den ser ut i dag. Helleren er under fremre kant av en stor steinhelle og er nokså høy og åpen for vind og regn. Gulvet består av en annen stor steinhelle.

Tegning viser en skisse på hvordan søker vil utforme helleren med vegg, vindu og dør.

Det blir søkt om å kle helleren med en trevegg i stående kledning med innfelt et vindu med helt enkle glass (90x60cm) og ei dør i (70x 180cm). Det skal legges tjærepapp for vindtetting og 5 cm tykk isolasjon og trepanel inne. Til oppvarming er det tenkt å sette inn en refleksovn pottEBrenner med stålpipE. Det søkes også om to helikopterløft i forbindelse med byggingen. Søker har sammen med Fylkeskommunen i Agder hatt befaring til Signesdalen den 11.07.2019. Søker vil ha jevnlig kontakt med fylkeskonservatoren under arbeid med istandsetting av helleren.

Formell bakgrunn for vurdering og vedtak

- Forskrift om vern av Setesdal Vesthei - Ryfylkeheiene landskapsvernområde av 28.4.00.
- Forvaltningsplan for SVR, godkjent 2015.
- Naturmangfoldloven.
- ST 48/20 Prinsippsak om istandsetting av gamle hellere av kulturhistorisk verdi i verneområdene for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane.

Hjemmelsgrunnlag

Verneforskrift

Setesdal Vesthei - Ryfylkeheiene landskapsvernområde ble vernet ved Kronprinsregentens resolusjon av 28. april 2000.

Formålet med vernet går frem av kapittel III i Forskrift om vern av Setesdal Vesthei - Ryfylkeheiene landskapsvernområde:

- “1. Å ta vare på et sammenhengende, særpreget og vakkert naturområde med urørte fjell, hei og fjellskogsområder med et særpreget plante- og dyreliv, stølsområder, beitelandskap og kulturminner.
2. Å ta vare på et sammenhengende fjellområde som leveområde for den sørligste villreinstammen i Europa. “

Verneforskriftens kapittel IV punkt 1.1 forbyr inngrep som “*vesentlig kan endre landskapets art eller karakter*”. Forskriftens opplisting under punkt 1.1 setter et generelt forbud mot nye bygninger. Forvalter legger til grunn at omsøkte bygning er av en slik karakter at den kommer inn under forbudet i kap. IV pkt. 1.1. Den vurderes heller ikke å være en bygning som hører med i det tradisjonelle bygningsmiljøet i stølsgrender jfr. verneforskriften kap. IV pkt. 1.3.b. Søknaden må derfor vurderes etter dispensasjonsbestemmelsen i § 48 i naturmangfoldloven.

Prinsippsak om istandsetting av gamle hellere av kulturhistorisk verdi

Verneområdestyret kan med hjemmel i naturmangfoldloven § 48 gi tiltakshavere dispensasjon til restaurering av hellere. Tiltaket må ikke være i strid med verneverdier eller verneformål, dette må være en forutsetning for å kunne gi dispensasjon. Plassering av tiltaket vil bli lagt stor vekt på i en slik vurdering.

Ved eventuell dispensasjon ligger disse vilkårene til grunn:

- Utforming, materialbruk og byggeteknikk skal være autentisk fra den tiden helleren/kulturminne var i bruk.
- Etter restaurering skal helleren stå åpen slik at allmenheten får tilgang.
- Det skal foreligge en plan for tiltaket som skal utarbeides sammen med kulturminnesstyremakta

Naturmangfoldloven

Etter § 7 i Naturmangfoldloven skal de miljørettslige prinsippene i § 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøvelse av offentlig myndighet. Forvaltningsmyndigheten må vurdere søknaden etter disse prinsippene ved alle tiltak som vedrører naturmangfoldet, og disse vurderingene skal fremgå av beslutningen.

Styret for verneområda i Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiene og Frafjordheiene har forvaltningsmyndighet for Setesdal Vesthei – Ryfylkeheiene landskapsvernområde.

Vurdering

Bygningen er i praksis søkt oppført med standard tilnærmet som ordinær hytte. Forvalter mener det er for risikabelt å åpne opp for gjenoppbygging av kulturminner i verneområde, når formålet i hovedsak er knyttet til behovet for husvære og i mindre grad gjenoppbygging av et kulturminne.

At helleren kan bli brukt som overnattingssted/fritidshytte til privat bruk vil naturlig nok medføre økt bruk av område enn det det er i dag. Den motoriserte ferdselen i området vil trolig også øke da tiltakshaver kan søke om løyve til bruk av snøskuter.

Tiltaket isolert sett er i lite konflikt med å ivareta villreinens interesser. Forvaltningsmyndigheten største bekymring er at tiltaket, slik det i dag er omsøkt, kan skape presedens for resten av verneområde. Etter søk i kulturminnesøk kan en finne flere kulturminner i verneområde med samme status som helleren i Signesdalen. En tillatelse som omsøkt vil uten tvil skape presedens i tilsvarende saker der kulturminne bygges om til ordinære husvære. Det er mange hellere innenfor verneområde der det er blitt bygget en levegg med tanke på bedre komfort under jakt eller gjeting. Forvalter har ikke oversikt hvor mange dette er snakk om, men nok til at det konkrete tiltaket som det søkes om her kan skape presedens som igjen utgjør en trussel for verneverdier og verneformål og dermed blir ikke vilkår i § 48 i naturmangfoldloven fylt opp.

Forvalter er også kjent med at i 2005 ble det søkt Åseral kommune om dispensasjon til å sette opp ei driftehytte i Signesdalen. Søker fikk avslag med begrunnelse i verneforskrift for SVR og at arealkravet i forvaltningsplan ikke støttet krav om størrelse på eiendom samt at tiltaket ikke er en del av en driftsenhet med landbruksdrift.

Kunnskapsgrunnlaget § 8:

Signesdalen i Åseral er av naturtypen heiskapelig landskap med naturbeitemark. Tiltaket ligger i nasjonalt villreinområde innenfor verneområde for Setesdal- Vesthei og Ryfylkeheiane landskapsvernområde i Åseral kommune. Området er lite eller sjelden besøkt av villrein, observasjoner av bukk kan forekomme, særlig vinterhalvåret. Tiltaket ligger langt sør for de villreinområdene som er mest i brukt av villreinen. Vinterstid kan det forekomme mindre villreinflokker (seinst i 2020 ved Sundagsvatn). Etter søk i base etter sensitiv artsdata er det dokumentert to lokaliteter av rødlista rovfugl en kilometer fra Signesdalen. Etter det forvalter kjenner til var begge lokalitetene aktive i 2020. Området er ellers dominert av naturbeitemark med flere habitatspesialister. Etter søk i naturbase og innsyn til informasjon om rødlistearter kan ikke vi finne andre arter eller økosystem som kan ta nevneverdig skade av tiltaket.

Det blir lagt mindre vekt på *føre var*-prinsippet i Naturmangfoldlovens § 9 pga at vi har nok kunnskap om effekten av tiltaket. Grunnet avstand til nevnte hekkelokalitet blir likevel *føre var*-prinsippet tillagt vekt.

Naturmangfoldlovens § 10: (økosystemtilnærming og samla belastning)

Det er ca. 50 driftshusvære i Åseral kommune som ligger innenfor verneområde SVR. De fleste har fått dispensasjon til transport med snøskuter til hytta si med formål å transportere inn nødvendig materiale, utstyr og proviant. Flere av hyttene har også helikopterløyve i forbindelse med utleie i jaktperioden. Signesdalen ligger 5 km fra vannkraftmagasinet Nåvatn

som ligger utenfor verneområde. 2 km sør for Signesdalen ligger Lordehytta, det går en tursti fra Voileva til Lordehytta. Isolert sett er det en beskjeden konstruksjon det er søkt om og blir liggende i et dalføre. Den vil således bli lite eksponert i landskapet

Naturmangfoldlovens § 11: *(kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver)*
Tiltakshaver skal dekke kostandene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter.

Naturmangfoldlovens § 12: *(miljøforsvarlig teknikker og driftsmetoder)*
Ved en eventuell dispensasjon hadde det blitt innvilget helikoptertransporter knyttet til frakt av materiale og utsyr.

Konklusjon

Slik søknad er utformet i dag er ikke dette i tråd med vilkår som verneområdestyret har bestemt skal ligge til grunn for en eventuell dispensasjon for istandsetting av hellere ute i heia. En tillatelse som omsøkt vil uten tvil skape presedens i tilsvarende saker der kulturminne bygges om til ordinære husvære. Det er mange hellere innenfor verneområde der det er blitt bygget en levegg med tanke på bedre komfort under jakt eller gjeting. Forvalter har ikke oversikt hvor mange dette er snakk om, men nok til at det konkrete tiltaket som det søkes om her kan utgjøre en trussel for verneverdier og verneformål og dermed blir ikke vilkår i § 48 i naturmangfoldloven fylt opp.

Søknaden støttes ikke av retningslinjene i forvaltningsplanen for oppføring av nye driftshusvære. Det er ikke aktivt landbruksdrift på bruket og storleiken på egedomen er under 3000 dekar. Søker har tidligere fått avslag på bygging av nytt driftshusvær på eiendommen på dette grunnlaget. Til grunn for avslaget legges det også vekt på lokalisering nær hekkelokalitet for rødlista rovfugl.